

Středoškolská odborná činnost 2007/2008

Obor 14 – pedagogika, psychologie, sociologie a problematika volného času

BANÁNOVÉ DĚTI:

Mladá vietnamská generace v České republice

Praha, 2008

Autorky: **Anna Krejčí, An Nguyễn**

Vedoucí práce: **PhDr. Jaroslava Schlegelová CSc.**

Škola: **Gymnázium Elišky Krásnohorské, Praha 4 - Michle, Ohradní 55**

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme PhDr. Jaroslavě Schlegelové CSc. za neocenitelnou pomoc při odborném vedení práce, PhDr. Petře Mullerové PhD. za propůjčení odborné literatury a prvotní usměrnění práce, a dále Vladimíru Endreslovi za užitečné připomínky.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašujeme, že jsme předloženou práci SOČ zpracovaly samostatně za využití uvedených zdrojů v použité literatuře a na základě konzultací s vedoucí práce.

V Praze, 27. 02. 2008

Abstrakt

Tato práce pojednává o mladé vietnamské generaci žijící v České republice. Zabýváme se důsledky žití ve dvou různých kulturách, mezi které patří v první řadě mezigenerační a interkulturní rozpory ve vietnamské rodině. Dále jsme vyhodnotily ankety vyplněné českými studenty, z kterých jsme zjistily jejich postoj ke spolužákům vietnamské národnosti a vietnamským obchodníkům a také míru orientace v problémech plynoucích z kulturní odlišnosti.

OBSAH

ÚVOD	6
I.1. Vietnamisté a projekty zabývající se problematikou cizinců	6
I.2. Téma a cíle práce	7
I.3. Úvod do problematiky cizinců	8
I.4. Metodika práce	9
II. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
II.1. Historie Vietnamu	18
II.2. Náboženství a společnost ve Vietnamu.....	12
II.3. Vietnamské svátky a tradice.....	14
II.4. Migrace Vietnamců do ČR	16
III. PRAKTICKÁ ČÁST.....	18
III.1. Mladá vietnamská generace v ČR	18
III.1.1. Úvod do dotazníkového šetření	18
III.1.2. Vietnamští imigranti	21
III.1.3. Vietnamci na českých školách.....	21
III.1.4. Znalost češtiny a vztah k rodnému jazyku.....	24
III.1.5. Vlast versus domov.....	25
III.1.6. Mezigenerační konflikty ve vietnamské komunitě.....	26
III.1.7. Smíšené vztahy	27
III.1.8. Vztah k Čechům a České republice	28
III.2. Vyhodnocení anket českých studentů.....	28
IV. ZÁVĚR.....	33
IV.1. Shrnutí praktické části	33
IV.2. Diskuze	34
IV.3. Prognóza vývoje	34
V. Seznam použité literatury a odkazy	36

I. ÚVOD

I.1. Vietnamisté a projekty zabývající se problematikou cizinců

O problematice různých komunit žijících v ČR je dostupné velké množství odborné literatury, studií a výzkumů. Počet cizinců monitoruje ministerstvo vnitra a o činnosti i statusu cizinců pravidelně vypracovává zprávy¹. Ministerstvo práce a sociálních věcí se snaží zlepšovat integraci cizinců a navrhuje projekty, které by pomohly k lepší integraci. Mezi takové projekty pro rok 2007 patří např. Rodina odvedle 2007, jejímž cílem je umožnit přímý kontakt rodin Čechů a cizinců, nebo projekt Šance, jenž se zaměřil na poradenství a práci s dětmi. V poslední době také vychází mnoho knih o historii států nebo příruček o multikulturní výchově dětí. Mezi autory, kteří se dané tématice věnují, patří PhDr. Stanislav Brouček CSc., Mgr. Jiří Kocourek, PhDr. Petra Müllerová Ph. D.² nebo prom. fil. Ivo Vasiljev CSc.

PhDr. Stanislav Brouček CSc. pracuje v Etnologickém ústavu Akademie věd České republiky. Sociolog a vietnamista Mgr. Jiří Kocourek se zabývá aplikovanou sociologií a problematikou interkulturní komunikace a integrace cizinců v ČR. PhDr. Petra Müllerová Ph. D. přednášela během let 1987-1990 na Vysoké škole jazyků v Hanoji a od roku 1990 vedla vietnamistiku v Ústavu Dálného východu FF UK. Mezi další vietnamisty patří prom. fil. Ivo Vasiljev, CSc., který působil v Orientálním ústavu ČSAV a Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV.

Problémy cizinců se zabývají i humanitární organizace. Mezi takové patří Člověk v tísni pracující od roku 2002 na informačních projektech zaměřených především na vzdělávání, jež mají bořit zažitá mýty a předsudky o přistěhovaných cizincích nebo bojovat proti xenofobii a rasismu. Takovým projektem je Jeden svět na školách, který pořádá filmové projekce a přednášky na široké spektrum aktuálních společenských témat. Dále existuje řada občanských sdružení zabývajících se konkrétními zeměmi a jejich občany žijícími v ČR, která svá sdělení a poznatky uveřejňují hlavně na webových stránkách. Občanskými sdruženími, která se věnují

¹ Např. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2005

² V této práci čerpáme především z knihy: Müllerová, Petra: Vietnam. (edice Stručná historie států). Libri, Praha, 2004

Vietnamu a Vietnamcům v ČR, jsou např. Česko-vietnamská společnost³, jež se zaměřuje na pořádání společných kulturních akcí a vydává vlastní česko-vietnamský zpravodaj, nebo Klub Hanoi⁴, který rozšiřuje povědomí o vietnamské kultuře a společnosti a přináší informace o životě Vietnamců v ČR. Občanské sdružení Klub Hanoi připravilo a vydalo v roce 2007 velice podrobnou knihu *S vietnamskými dětmi na českých školách*⁵, která je teoreticky obsáhlá a v praxi užitečná. Kniha, určená pedagogům a vážným zájemcům o Vietnam a život Vietnamců v ČR, se stala publikací, z níž jsme čerpaly nejvíce podnětů a poznatků. Mezi další materiály zabývající se problematikou vietnamského etnika můžeme zařadit studie PhDr. Stanislava Broučka CSc⁶ týkající se většinou historie migrace, ekonomické aktivity a adaptace Vietnamců na české prostředí.

I.2. Téma a cíle práce

Mnoho příspěvků již bylo napsáno na téma uzavřenosti vietnamské komunity a vietnamských dětí na českých školách, ale problematice mezigeneračních střetů uvnitř vietnamské komunity se dosud nevěnovalo příliš pozornosti, respektive se toto téma vyskytuje hlavně na internetových diskuzích a příslušných stránkách⁷. V této práci se proto budeme zabývat důsledky mezigeneračních střetů v rodině a problémy, s nimiž se potýkají vietnamští studenti. Tyto problémy jsou způsobené dospíváním ve dvou různých kulturách a integrací do české společnosti. Soustředily jsme se na klíčové otázky: Mají občané vietnamského původu problémy s určením národní identity? Jakou zemí jsou více ovlivňováni? Je to pro ně pozitivní nebo spíše negativní životní zkušenost? Do naší práce jsme zařadily i názory českých studentů, tedy potenciálně nejvstřícnější skupiny společnosti, protože jsme se snažily o oboustranný pohled.

Toto téma se nám zdá velice zajímavé a přínosné. Mezi důvody, proč jsme si ho vybraly, patří i naše osobní zkušenost s problémy vyplývajícími z kulturního dualismu. Cílem naší práce je zformulovat problémy, se kterými se potýká mladá vietnamská generace, a upozornit na ně.

³ www.cvs-praha.cz

⁴ www.klubhanoi.cz

⁵ kol. autorů: *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany, 2007

⁶ http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/107/vietnamska_etnika.pdf

⁷ viz internetová diskuze k článku Dvojí život banánových dětí:
<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2008020701>

Rády bychom touto prací přispěly do odborné diskuze, která by vedla ke zvýšení informovanosti veřejnosti. Na úvod obecně představíme situaci, v níž se cizinci po příjezdu nachází.

I.3. Úvod do problematiky cizinců

V soudobé globalizované společnosti ubývá překážek, neklade se velký důraz na dodržování národních tradic. V euroamerické společnosti se tak vytváří příhodné podmínky pro soužití nejrůznějších kultur a dochází k míšení kulturních prvků a vzniku multikulturní společnosti. Je správné ovšem zdůraznit, že ve většině zemí se zmíněná různost střetává s obecně přijímaným požadavkem, aby cizinci žijící v dané zemi respektovali a přijímali její tradice, zvyky a kulturu v co největší míře. Cizinec musí po přistěhování do jiné země přijmout alespoň základní pravidla a snažit se včlenit do tamní společnosti (tzv. enkulturace). Otázkou však je, nakolik je nutné, aby se cizinec svých původních zvyků vzdal a nahradil je novými a nakolik postačí smísení zvyklostí obou kultur. Asimilace je tím složitější, čím jsou kultury rozdílnější a samozřejmě závisí na důvodu a plánované délce pobytu v cizí zemi. Rychlost adaptace tak bude různá u cizince, který do země přijede z politických důvodů, a proto se bude více snažit přijmout hodnoty dané země než ten, který přijede do cizí země, aby zlepšil svou ekonomickou situaci, a tudíž se teoreticky může kdykoli ke své rodině vrátit.

Člověk je odtržen nebo se odtrhne od části své rodiny a prostředí, ve kterém byl hluboce vázaný. Ocítá se v novém neznámém prostředí fungujícím na jiných principech. Záleží tak i na osobní povaze a věku člověka, jak se s novou situací vyrovná. Dítě se s novým prostředím vyrovnává rychleji, protože své původní kulturní prostředí tak dobře nezná a nechápe, zatímco starší člověk je na prostředí, ve kterém do té doby žil, více vázaný, může u něho vzniknout tzv. „kulturní šok“. Kulturní šok je „*souhrn pocitů ze života v cizím prostředí, pocitu z neznámých, nečekaných či nepříjemných, nových reakcí či podmětů, s nimiž se najednou člověk neustále v cizině setkává.*“⁸ Z této definice je možno odvodit, že čím větší kulturní rozdíly jsou cizinci nuceni překonávat, tím obtížněji se budou vyrovnávat s neznámými situacemi.

⁸ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.13

I.4. Metodika práce

Naše práce je primárně rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsme se zabývaly vietnamskou kulturou a začátky česko-vietnamských vztahů. V praktické části jsme zjišťovaly dotazníkovou metodou, jak se daří v ČR vietnamským studentům a jak vnímají rozdíly mezi kulturami, ve kterých žijí. Druhou kapitolou v praktické části je vyhodnocení dotazníků vyplněných českými studenty, kterých jsme se ptaly na jejich postoj k Vietnamcům žijícím v ČR a na zkušenosti se spolužáky i vietnamskými obchodníky. Na základě výsledků těchto dotazníků jsme se snažily zjistit, do jaké míry dokáže osobní zkušenost potlačit předsudky.

II. TEORETICKÁ ČÁST

II.1. Historie Vietnamu

Počátky vietnamské historie jsou obestřeny mýty a legendami. První vietnamské království se nazývalo Van Lang⁹ a vzniklo v 1. polovině 2. tisíciletí př. n. l. Obyvatelé se od 3. tisíciletí př. n. l. soustřeďovali do delty Rudé řeky, v oblasti zvané Tonkin.

Celá vietnamská historie je úzce spjatá s čínskou, neboť Čína měla na okolní státy velký vliv a po 1000 let Vietnam okupovala¹⁰. Vietnam s Čínou bojoval o svou suverenitu, ale během let 111 př. n. l. – 937 n. l. byl její součástí. Tisíciletá čínská nadvláda znamenala pro Vietnam nejen útisk, represe, krvavá potlačování povstání a velkou moc čínských šlechticů, ale také přijetí čínské politiky, systému správy země, kultury a náboženství.

Během nadvlády vypuklo několik povstání, zajímavostí je, že dvě z nich byla organizována ženami. V roce 40 – 43 n. l. tak vedly povstání sestry Trungovy, které do hodností generálů dosadily ženy. Roku 938 prohrála čínská armáda bitvu s vietnamským povstaleckým vojskem v čele s vojevůdcem Ngo Quyenem a z Vietnamu se stáhla. Vznikl samostatný vietnamský stát, kterému vládl Ngo Quyen. Po jeho smrti se však stát rozpadl na 12 knížectví. Nejsilnější z knížat ho opět sjednotil pod názvem Dai Viet. Během let 1009 – 1225 vládla Dai Vietu dynastie Pozdní Ly. Panovník Ly Thai To založil hlavní město Thang Long, dnešní Hanoi, ve kterém vybudoval Chrám literatury a Národní akademii, takže se město stalo centrem vzdělanosti¹¹. V 11. stol. Vietnam expandoval na jih a zabíral území Čamské říše, kterou nakonec pohltit¹². Ve 13. stol. se Vietnam úspěšně ubránil Mongolům. Od 15. stol. se do Vietnamu dostávali misionáři z Francie, Británie, Španělska, Portugalska a Holandska.

⁹ = Země tetovaných lidí

¹⁰ Müllerová Petra: Stručná historie států – Vietnam, Libri, 2004, Praha, 1. vyd., str.16

¹¹ Müllerová Petra: Stručná historie států – Vietnam, Libri, 2004, Praha, 1. vyd., str.103

¹² Kultura v Čamské říši vycházela z hinduismu, dodnes je proto jižní a střední Vietnam hinduismem ovlivněn.

Příchod Evropanů do Vietnamu byl velkým mezníkem, vietnamské království se stalo obchodní křižovatkou a dostalo se do přímého styku s evropskou kulturou a křesťanstvím. Největší vliv ve Vietnamu získali Francouzi. Od 16. až do 19. stol. však Vietnam trpěl hladomory, nepokoji a boji o moc mezi silnými rody¹³. Poslední národní dynastií byla dynastie Nguyen (1802 – 1945). Za její vlády se ve Vietnamu usazovali Francouzi a roku 1887 z něho vytvořili kolonii, Francouzskou Indočínu, jejíž součástí byla dobytá území Laos, Kambodža a Vietnam. Indočína podporovala francouzské zájmy – Francouzi z ní čerpali levnou pracovní sílu, suroviny, využívali jí jako strategické obchodní místo.

Roku 1930 vznikla Komunistická strana Indočíny, jež si kladla za cíl osamostatnit Vietnam. Od roku 1941 až do kapitulace byla Indočína obsazena japonskou armádou. Japonské kapitulace využili vietnamští revolucionáři v čele s Ho Či Minem a vyhlásili nezávislost Vietnamu a Vietnamskou demokratickou republiku. Prezidentem byl zvolen Ho Či Min. Francie se své kolonie nechtěla vzdát, a proto během let 1946 – 1954 probíhala vietnamsko-francouzská válka. Roku 1954 byla ukončena Ženevskými dohodami, ve kterých byl Vietnam rozdělen podle 17. rovnoběžky na severní Vietnamskou demokratickou republiku¹⁴ a jižní Vietnamskou republiku, jejímž představitelem byl Bao Dai, dosavadní prokatolický císař. Ze severu se hromadně stěhovali katolíci a inteligence, proto se VDR potýkala s nedostatkem kvalifikované pracovní síly. Ve Vietnamské republice však sílil tvrdý zkorumpovaný režim, a tak byla roku 1960 založena Fronta národního osvobození (Viet Cong), která sdružovala demokratické síly v jižním Vietnamu. Vietnamská republika byla významně podporována USA z obav, aby se v jihovýchodní Asii nerozšířil komunistický režim. Od 60. let ve Vietnamu začala značně posilovat své armádní stavy.

Válka ve Vietnamu probíhala od r. 1963 do r. 1973. Skončila roku 1975 dobytím Saigonu Viet Congem a jeho přejmenováním na Ho Či Minovo Město. 2. 7. 1976 došlo ke sjednocení země pod názvem Vietnamská socialistická republika. Roku 1978 vtrhlo do Kambodže 120 000 vietnamských vojáků a svrhli diktátora Pol Pota. Vietnam se ocitl na pokraji války s Čínou, která diktátorský režim v Kambodži podporovala. Střet byl kvůli zahraniční intervenci zažehnán. Nepřátelské vztahy s Čínou způsobily, že Vietnam začal spolupracovat se SSSR. Roku 1979 se Vietnam stal členem RVHP a od tohoto roku byl v úzkém diplomatickém styku s ostatními členskými státy.

¹³ Müllerová Petra: Stručná historie států – Vietnam, Libri, 2004, Praha, 1. vyd., str.55

¹⁴ dále pak VDR

Dalším mezníkem pro hospodářský vývoj ve Vietnamu byl roku 1986 cyklus reforem hospodářství a společnosti tzv. Doi Moi¹⁵, který pokračuje až dodnes. Tyto reformy výrazně zlepšily postavení Vietnamu na mezinárodním hospodářském trhu a zajišťují přísun zahraničního kapitálu. V květnu 2006 byli na zasedání Národního shromáždění zvoleni představitelé státu, prezidentem byl jmenován Nguyen Minh Triet a premiérem se stal Nguyen Tan Dung. Vietnam se kvůli výšce HDP¹⁶ řadí mezi rozvojové země, ale životní úroveň obyvatel roste. 11. 1. 2007 vstoupil do Světové obchodní organizace WTO v Ženevě jako 150. člen a do roku 2010 se chce ze skupiny rozvojových států vymanit¹⁷.

II.2. Náboženství a společnost ve Vietnamu

Nejstarším náboženstvím, které bylo na území Vietnamu vyznáváno, byl animismus a totemismus. Obyvatelé uctívali kult slunce, kult vodního ducha a posvátná zvířata – jelena, žábu, želvu a kohouta. Tato přírodní náboženství se smísila s čínskými taoismem a konfuciánstvím¹⁸, které se do Vietnamu dostaly během tisícileté čínské nadvlády¹⁹. Taoismus nabádá ke skromnosti a duševnímu rozjímání a klade důraz na harmonii soužití člověka a přírody. Nejvyšším bohem je Nefritový císař, jenž vládne všem bohům a duchům, národním generálům i přírodním silám.

Konfucianismus vychází z Konfucia (551 – 470 př. n. l.), který vytvořil soubor mravních zásad a politickou filosofii²⁰. Konfucius kladl velký důraz na sebezdokonalování a individuální přístup k žákům ve školách. Mezi nejcennější vlastnosti dle něho patřily poctivost, pravdivost a lidskost. Ještě ve 13. století byla nejčastěji používanou knihou při vzdělávání dětí Konfuciova Kniha o synovské oddanosti, která určovala přísné dodržování hierarchie vztahů v rodině a ve společnosti. Podle konfuciánského učení ve středověku byla rodina výrazně patriarchální a postavení žen a mužů nebylo rovnocenné. Potvrzením nám může být i čínská věta: „*Mít jednoho syna znamená mít děti, mít deset dcer znamená nemít nic.*“ Důvodem této skutečnosti může být to, že ve Vietnamu neexistuje systém sociálního zabezpečení a staří rodiče jsou proto živeni svými dětmi. Podle konfuciánského učení navíc leží na synech povinnost uctívání rodinných předků. Ve vietnamské kultuře je silně zakořeněná úcta ke starším a k rodičům (z této úcty se

¹⁵ v doslovném překladu „Nový život“

¹⁶ 725 USD na obyvatele pro rok 2006

¹⁷ <http://services.czechtrade.cz/pdf/sti/vietnam-2006-11-30.pdf>

¹⁸ související odborná literatura viz: Král, Oldřich: Čínská filosofie. Maxima, Praha, 2005

¹⁹ Müllerová Petra: Stručná historie států – Vietnam, Libri, Praha, 2004, 1. vyd., str.31

²⁰ Konfucius: Rozmluvy. Cad Press, Bratislava, 2006

vyvinul tzv. kult předků, kterým se Vietnamci starají o duši svých předků, aby nezmizela a ochraňovala je) a dále k učitelům a ke vzdělání. I ti nejchudší touží po vzdělání svých dětí, neboť věří, že jim zajistí budoucnost alepší rodinné postavení²¹.

Tento aspekt je jedním z nenápadných, leč podstatných odlišností mezi vietnamskou a českou společností. Rodiče kladou velký důraz na školní úspěchy svých dětí a bez výjimky si přejí, aby jejich děti dosáhly lepších výsledků než oni. Na děti proto často bývá vyvíjen nátlak nebo určitá omezení ve vlastním rozhodování ohledně budoucnosti. Neustále roste počet studentů vysokých škol ve Vietnamu, avšak absolventi jen těžko hledají zaměstnání. Zároveň je nedostatek kvalifikovaných lidí s vystudovanou střední odbornou školou.

Z Číny se do Vietnamu dostala i novější větev buddhismu máhájána, která se smísila s taoismem. Vzniklo tak velké množství bohů, kteří vládou různým světům, např. Bohyně milosrdenství Quan Am. Taoističtí bohové jsou uctíváni většinou na vedlejších oltářích, takovými jsou např. Nefritový císař Ngoc Hoang, Svatá matka Nebes Thien Han Thanh Man a další lokální bozi, kteří jsou podle oblastí velice různorodí a specifictí. Buddhistickým bohům patří většinou oltář hlavní. Buddhismus máhájány uctívá asi 50% obyvatel²². Z taoismu, konfucianismu a buddhismu vzniklo tzv. Trojí náboženství, které smísilo zvyky a hodnoty těchto náboženství.

Stejně jako Čína měl na Vietnam vliv i jeho jižní sused Čamská říše, ze které kvůli častým obchodním stykům Vietnamci částečně přejali buddhismus théravády (malého vozu, ve velmi malé míře), různé buddhistické sekty (např. Hoa Hao), hinduismus a islám, který se do Vietnamu dostal v 7. stol. n. l. prostřednictvím arabských kupců z Čampy. Islám²³ doznal mnohem zřetelnějších změn než ostatní přejatá náboženství, pro Vietnamce tak neplatí posvátná pouť do Mekky ani zákaz pití alkoholu. Islám je vyznáván hlavně v jižní části země, a to asi 0,5% obyvatel, především Khmery a Čamy.

Již od 15. stol. do Vietnamu pronikali evropští misionáři a šířili katolickou víru. V 17. století jezuitský misionář Alexandre de Rhodes dokončil latinizaci psané podoby vietnamštiny a

²¹ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.130-131

²² <http://www.vietnam1.estranky.cz/stranka/nabozenstvi>

²³ související odborná literatura viz: Kropáček, Luboš: Duchovní cesty islámu. Vyšehrad, 2006, Praha, 4. vyd.

jejím prostřednictvím misionáři ve Vietnamu šířili katolickou víru úspěšněji²⁴. Dnes je Vietnam za Filipínami 2. asijskou zemí s nejvyšším počtem katolíků, katolickou víru vyznává asi 10% obyvatel.

Začátkem 20. století za cílem vymanění se z francouzské okupace vznikala nejrůznější hnutí a sekty. Některá hnutí se inspirovala Japonskem, které vyhrálo válku nad Ruskem roku 1905 a porazilo tak evropskou velmoc. Na jihu Indočíny vzniklo nábožensko-politické hnutí Cao Dai, v roce 1926 byl caodaismus uznán úředně. Spojuje veškeré filosofie, které v Indočíně zakořenily – buddhismus, konfuciánství, taoismus, totemismus, kult předků, islám, křesťanství. Hlavou církve je papež a hierarchie je značně podobná katolické církvi, ale věřící uctívají Božské oko (Cao Dai) a komunikují s duchy prostřednictvím médií. Dnes sektu Cao Dai vyznává přibližně 2,5% obyvatel.

Přes všechna náboženská učení a směry jsou v nynější společnosti nejvýraznější prvky konfucianismu. Největšími hodnotami vietnamské společnosti jsou proto úcta ke vzdělání, k rodině a starším. Hodnoty převzaté z konfuciánského učení jsou jasně patrné i u Vietnamců žijících v ČR, kteří pravidelně posílají své rodině do Vietnamu část svých příjmů a investují do vzdělání svých dětí.

II.3. Vietnamské svátky a tradice

Osudy lidí mění nadpřirozené bytosti a duchové, takže je zapotřebí je uctívat. Tuto zásadu dodržuje většina Vietnamců nezávisle na náboženství, které vyznávají. Snad ve všech vietnamských domácnostech je umístěn oltář předků, před kterým se rodina modlí 1. a 15. den v měsíci lunárního kalendáře²⁵. Na oltář kladou oběti – hlavně ovoce a zapalují vonné tyčinky. Pokud by tak nečinili, duchové předků se vrátí na zem a ublíží jim. Na oltáři jsou vystavené zarámované fotografie mrtvých se jmenným štítkem a květiny. Výzdoba bývá symetrická. Ve Vietnamu jsou na něm často postaveny i sošky místních bohů, např. bohyně milosrdenství Quyen Nam.

Na oslavu výročí smrti rodičů nebo příbuzných rodina pořádá zvláštní obřad, velkou hostinu pro spoustu lidí spojenou s modlitbami a obětováním. Pokud vietnamský občan zemře

²⁴ Müllerová Petra: Stručná historie států – Vietnam, Libri, 2004, Praha, 1. vyd., str. 53

²⁵ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.121

mimo domov, tři dny trvá podle tradic vzývání jeho duše, aby se vrátila domů. Celkem se drží sto dnů smutku, během nichž se 49. dne a 100. dne pořádá větší obětní obřad. Výročí smrti bylo ve Vietnamu slaveno více než narozeniny, které se začaly slavit v důsledku vlivů euro-americké kultury²⁶. Dříve se slavily pouze 1. a 60. narozeniny, ale především děti a mladí lidé si své narozeniny nenechají ujít. Vietnamské oslavy, ať už narození nebo svatby, pohřby a výročí smrti rodičů jsou obrovskými hostinami, na kterých se sejde několik stovek lidí. Ubývá původních, tradičních oslav a především svateb. Moderními se totiž stávají např. svatby v západním stylu, kdy mají novomanželé místo tradičních oděvů klasické svatební šaty – nevěsta bílé a ženich oblek.

Nový rok, Tet Nguyen Dan, oslavuje vietnamská tradice podobně jako evropská²⁷, v jejímž kalendáři vychází Tet přibližně na únor. Předvečer Tet patří rodině a je zároveň vnímán jako příchod jara. Pokud to situace umožňuje, snaží se Vietnamci žijící v zahraničí odjet na Nový rok do Vietnamu za zbytkem rodiny. S Novým rokem se pojí podobné tradice jako v Evropě. I Vietnamci provádí před oslavami úklidy domácností, očišťují se od prohřešků ve starém roce apod. Důležitým zvykem je cílený výběr člověka, který rodinu navštíví na Nový rok jako první, neboť jeho šťastný osud ovlivní i štěstí rodiny.

Svátek 5. dne v 5. měsíci zvaný Doan Ngo symbolizuje příchod léta. Původně byl tento svátek určen k očištění lidského těla a prevenci epidemiím, ale dnes má již jinou podobu. Pečlivě dodržovaným je buddhistický Svátek 7. dne 7. lunárního měsíce, který je podobný českým „dušičkám“. V tento den se vrací duše zemřelých na zem oslavovat a rodina proto obětuje různé papírové předměty a jídlo.

Další slavností je oslava středu podzimu v 15. den 8. lunárního měsíce. Původně byl tento svátek určen k zajišťování kvalitní příští úrody, ale dnes se slaví jako český den dětí. Posledním svátkem roku je Svátek ducha rodinného krbu 23. dne posledního lunárního měsíce. Podle čínských tradic má každá rodina svého ducha, který ji pozoruje a v tento den zpravuje o dané rodině Nefritového císaře, nejvyššího taoistického boha. Proto se rodina, potažmo vesnice, modlí ke svému duchovi za přízeň, zdraví, štěstí a ochranu, a obětuje mu vonné tyčinky a jídlo.

²⁶ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.62-63

²⁷ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.58-60

II.4. Migrace Vietnamců do ČR

Situace před rokem 1989

První větší a organizované skupiny Vietnamců přicházely do tehdejší Československé republiky od konce padesátých let 20. století na základě Dohody o hospodářské a vědeckotechnické spolupráci.²⁸ Zde byli vzděláváni hlavně ve strojírenství a v lehkém průmyslu. V letech 1967 – 1970 do ČSR přijelo na zaškolení 2146 vietnamských praktikantů do různých průmyslových oborů, a to na základě usnesení vlády ČSR zajišťující realizaci a technické pomoci vlády ČSR Vietnamské demokratické republiky.

Rok 1973 se stal důležitým mezníkem ve vietnamské imigraci. V lednu 1973 navštívilo ČSR vládní delegace VDR, kterou vedl Nguyen Huu Khieu²⁹, s cílem projednat příchod 10 až 12 tisíců Vietnamců k získání profesních zkušeností v ČSR. Česká strana byla požadavkem zaskočena. Po šetření Ústředních orgánů a Krajských výborů se jasně potvrdilo, že nebude schopna vyhovět. V roce 1974 vznikla nová Dohoda o odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v československých organizacích. V období 1974 – 1976 postupně přijelo do ČSR 5069 Vietnamců ve věku od 17 do 25 let, kteří zde zůstávali 6 let a jejich pobyt se skládal z úvodní šestiměsíční jazykové přípravy, z dvou- až tříletého vyučení a z období výrobní praxe. K oborům, v nichž se vietnamští učňové vyučili, patřily především práce v energetice, stavebnictví a strojírenství.

Další usnesení z roku 1979 a 1980 přinesla do ČSR Vietnamce do profesí v metalurgii, spotřebním průmyslu a strojírenství. Počet vietnamských občanů byl nejvyšší v letech 1980 – 1983, kolem 30 000 osob. Po této době nastalo postupné snižování této cifry, v roce 1985 zde pobývalo na 19 000 Vietnamců, nejvíc jich bylo evidováno v Praze (asi 4000).

V tomto období byla životní situace vietnamských občanů nelehká. Česká společnost tehdy nebyla připravena na tisíce cizinců, kteří se výrazně lišili jak svým vzhledem, tak mentalitou.

²⁸ Dohoda byla podepsána v září 1956

²⁹ Ministr práce VDR

Situace po roce 1989

Po listopadových událostech došlo ke zrušení vzájemných dohod z československé strany. Vietnamci se měli vrátit do své rodné země, ale mnoho jich tady zůstalo, využili své obchodní schopnosti a díky novým zákonům začali podnikat. Správně vycítili nové šance a touhu Čechů po zboží. Do České republiky přijížděli i Vietnamci ze sousedního Německa, řada dalších dorazila přímo z Vietnamu, aniž by měli o ČR velké povědomí. Chtěli zde zlepšit svou ekonomickou situaci a případně zajistit svým dětem lepší vzdělání a budoucnost.

V devadesátých letech lze vietnamské etnikum v České republice rozdělit do následujících skupin:³⁰

1. Vietnamci pracující zde na základě bilaterální vládní dohody podepsané v roce 1994 mezi vládou ČR a VSR,
2. Vietnamci pracující zde na základě živnostenského listu,
3. vietnamští učni,
4. vietnamští vysokoškolští studenti a aspiranti (v současné době zde studující na základě vládního stipendia),
5. smíšená manželství,
6. Vietnamci ilegálně přítomní v ČR

³⁰ Převzato z Müllerová, P.: Vietnamské etnikum v České republice. In: Šišková, T. ed.: Výchova k toleranci a proti rasismu. Sborník, Portál, Praha 1998.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

III.1. Mladá vietnamská generace v ČR

III.1.1. Úvod do dotazníkového šetření

Na gymnáziu Elišky Krásnohorské v Praze 4 - Michli je celkem 11 studentů vietnamského původu, 2 z nich mají české občanství. Ze souhrnného počtu 14 cizinců na této škole tvoří 79 %. Na škole studují 3 další cizinci, 2 Slovenky a 1 Rus. V následující tabulce³¹ je rozepsán počet vietnamských studentů v jednotlivých třídách.

Třída	Celkový počet studentů	Počet Vietnamců
Prima	32	2
Sekunda	32	2
Tercie	32	0
Kvarta	30	1
Kvinta	28	0
Sexta	32	0
Septima	32	2
Oktáva	32	1
1.A	32	0
2.A	31	0
3.A	30	1
3.B	31	0
4.A	30	0
4.B	29	2

³¹ Data jsou platná k 1. pololetí školního roku 2007/2008

Při tvorbě praktické části práce jsme požádaly o spolupráci všechny vietnamské studenty na naší škole. Po překonání prvotních rozpaků oslovených se nám podařilo získat mínění každého studenta. V první fázi zjišťování jsme využily dotazníkové metody. Po přečtení vyplněných dotazníků jsme zjistily, že by bylo vhodné některé odpovědi rozšířit, a proto jsme ve druhé fázi dotazníky doplnily o osobní rozhovory. Odpovědi dotazovaných však byly velmi různorodé a individuální, a přes konkrétní doplňující otázky jsme ankety vyhodnotily jednotlivě. Dalším důvodem zabraňujícím souhrnnému zobrazení byl i nesourodý věk studentů, jenž vytvořil rozmezí od 12 do 20 let.

Dotazník pro vietnamské studenty

Pohlaví:

Věk:

Škola:

Bydliště (čtvrť):

1. Jak dlouho jsi v ČR?
2. Měl/a jsi problémy začlenit se do třídního kolektivu?
3. Jak se k Tobě chovali spolužáci než jsi se naučil/a česky?
4. Myslíš si, že se ve školách dostatečně učí o vietnamských tradicích a kultuře?
5. Jezdíš na návštěvy do Vietnamu? Jak často? Chtěl/a bys tam jezdit častěji?
6. Považuješ za svůj domov Vietnam nebo ČR?
7. Jak důležitá je pro Tebe vietnamská komunita v ČR?
8. Jaký máš názor na smíšené vztahy?
9. Chceš pokračovat ve studiu na vysoké škole? Na jaké?
10. Záleží Tvé rozhodnutí i na přání rodičů?
11. Plánuješ se vrátit do Vietnamu po ukončení studií?
12. Co si myslíš o Čechách?
13. Co bys změnil/a na soužití Vietnamců a Čechů?
14. Co Ti v ČR chybí? Po čem se Ti z Vietnamu stýská?
15. Co se Ti v ČR líbí?

Nejdříve jsme se studentů ptaly na začátky jejich pobytu v České republice, případné problémy ve škole, dále na jejich vztah k Vietnamu, životu v ČR a plány do budoucna. Následující výsledky anket jsou proloženy obecným textem rozvíjejícím danou tematiku.

III.1.2. Vietnamští imigranti

Migrace lidí po světě s sebou nese určité problémy, s nimiž se musí potýkat nejen země, které imigranty přijímají, ale i imigranti samotní. V případě vietnamských imigrantů v České republice je z pohledu majoritní společnosti nejpálčivějším problémem integrace. Důvodem přicestování Vietnamců bývá v drtivé většině případů motivace ke zlepšení jejich ekonomické situace či zajištění vzdělání dětem. Pouze zlomek Vietnamců přichází do České republiky z politických důvodů. 97% ekonomicky aktivních Vietnamců v České republice má živnostenský list, 3% jsou evidovány na úřadech práce (stav k 31. 12. 2006)³². V posledních letech se však příjmy z podnikání v důsledku rozmachu hypermarketů zmenšují, a proto někdy dochází k rozdělení rodin, kdy část rodiny pracuje v jiném městě nebo dokonce v jiné zemi.

Od důvodů příjezdu do České republiky se odvíjí i následné chování imigrantů a případné začlenění do společnosti. Vietnamské etnikum má však vytvořenou zvláštní servisní síť služeb s širokým spektrem nabídky, která Vietnamcům pomáhá překonat neznalost českého prostředí a jazyku. Vazbou k české majoritní společnosti se tak často stávají pouze vietnamské děti, které zde chodí do školy, získávají postupně české přátele a povědomí o české kultuře.

III.1.3. Vietnamci na českých školách

Školní úspěchy vietnamských žáků a studentů jsou velice individuální záležitostí, přestože bývají obecně považováni za svědomité a pečlivé studenty a ke studiu jsou často motivováni svými rodiči. Rodiče vietnamských dětí většinou na třídní schůzky nechodí, a to ze dvou důvodů: nerozumí česky a nebo pracují. Učitelé tak s nimi nemají kontakt, čehož mohou studenti využívat k zatajování známek a problémů, např. s chováním. Na druhou stranu se rodiče obvykle zajímají o studium svých dětí. Jeden student s výborným prospěchem na otázku, zda rodičům záleží na známkách ve škole, poznamenal : „*Jo, hodně. Prostě klasika...*“

³² <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/9600342B93>

Proč ve Vietnamu tolik záleží na prospěchu žáků? Dnešní střední generace dospívala v době těžce poznamenané vietnamsko - americkou válkou, země se zmítala v krizi a následcích války. Velmi málo studentům bylo umožněno studovat na vysoké škole, proto jsou pro dnešní vietnamské rodiče důležité školní výsledky dětí³³. Dalším důvodem je konfuciánský přístup ke vzdělání, o kterém již bylo napsáno v předchozích částech práce: vzdělání dětí zajišťuje budoucí úspěch celé rodiny³⁴.

Všichni oslovení plánují studium na vysoké škole v ČR. 4 dvanáctiletí ještě nevědí, na jaké vysoké škole chtějí studovat. Studenti od 17 do 20 let zmiňovali konkrétně VŠE, Filozofickou fakultu - obor vietnamistika nebo Vysokou školu zemědělskou. 80% dotazovaných přiznává, že jejich rozhodnutí je do jisté míry ovlivněno přáními rodičů. Vliv rodičů na rozhodnutí ve Vietnamu bývá větší než v ČR. Tento fakt je opět způsoben konfucianismem, který učí přísnému respektování společenského postavení a úctě ke starším. Perspektivním oborem se pro vietnamské studenty stává studium tlumočnictví, které představuje určitý kompromis – přijetí české kultury a ovládnutí češtiny a zároveň nepřerušování silných vazeb k Vietnamu a práce pro vietnamskou komunitu. Tlumočení je a bude neustále potřeba, nově přichází Vietnamci a většina střední generace Vietnamců tlumočnicka z vietnamské komunity využívá, tlumočnictví je proto jednou z nejrozšířenějších služeb vietnamského zprostředkovatelského servisu služeb, který zajišťuje cokoli – práci, bydlení, poradenství ohledně legislativy a podnikání, jednání s úřady apod.. Dalším faktem svědčícím o perspektivě tohoto povolání je i ekonomický vzestup Vietnamu, kterým se v posledních letech otevírá trh s velkým potenciálem.

Z níže uvedené tabulky³⁵ je zřejmé, že stoupá počet studentů vietnamského občanství na vysokých školách, přestože Vietnamci tvoří na vysokých školách pouze 2% ze všech cizinců³⁶. Po roce 2004 jsou čísla uváděna jako počet studujících fyzických osob, do tohoto roku znamenají počet studií.

³³ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 137

³⁴ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 120

³⁵ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/73003F7F2C/\\$File/c06s07t.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/73003F7F2C/$File/c06s07t.pdf)

³⁶ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani

Školní rok	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Počet studujících vietnamského státního občanství na VŠ	52	71	100	163	289	381	576

Celkový počet všech žáků a studentů na všech typech škol v České republice činil 2 093 466, cizinci tvořili 2,2 % z nich (45 987). Z následující tabulky³⁷ vyplývá, že v mateřských školách je z cizinců více než jedna třetina Vietnamců, do základních škol dochází více než čtvrtina Vietnamců z celkového počtu cizinců a střední školy studuje z cizinců necelá čtvrtina Vietnamců.

Typ školy	Celkem dětí	Celkem cizinců ve školách	Počet vietnamských dětí ve školách	Poměr vietnamských dětí mezi cizinci
Mateřské školy	285 419	2 811	1 011	36 %
Základní školy	876 513	12 504	3 452	27,6 %
Střední školy	576 585	5 615	1 310	23,3 %

³⁷ pro rok 2006/2007 podle údajů Českého statistického úřadu:
[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1C005E3658/\\$File/c06a01t.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1C005E3658/$File/c06a01t.pdf)

III.1.4. Znalost češtiny a vztah k rodnému jazyku

Problémy s češtinou a novým prostředím mají hlavně ti, co přijedou až ve 12 letech a ještě starší. Základní školy k výuce češtiny pro cizince přistupují různě. Nově příchozí žáci bývali zařazováni do nižších tříd³⁸. Pro děti z cizí země je důležité vytvořit si mezi českými dětmi sociální vazby, aby mohly třídu považovat za bezpečné prostředí, které je naučí komunikovat česky a orientovat se v nové zemi. To lépe zvládají samozřejmě malé děti, které se rychleji naučí potřebné komunikační dovednosti. Pokud je dítě postaveno do třídy, která neodpovídá jeho věku a předchozímu vzdělání, bývá vyčleňováno ostatními a samo nemá motivaci se do kolektivu ve třídě zapojit.

Další možností je odpolední doučování češtiny, které je však časově náročné pro učitele, navíc se těžko mohou rozlišovat skupiny na začátečníky a pokročilé. Doučování proto organizují i samotní Vietnamci. Pořádají kurzy češtiny, nejčastěji ve vietnamských centrech a tržnicích (Sapa), nebo k dětem najímají soukromého učitele.

Pro děti nabývá na významu naučit se dobře česky, protože jejich rodiče nemají na učení se jazyku čas. Děti jsou proto vedeny k větší samostatnosti a odpovědnosti, neboť jsou nuceny si zařizovat všechny záležitosti samy, často svým rodičům tlumočí při jednání s úřady nebo policií³⁹. Jazyková bariéra tedy neomezuje pouze střední generaci Vietnamců podnikajících v ČR, ale bezprostředně se dotýká i jejich dětí. Vietnamské děti si často půjčují v knihovnách české knihy, jsou v kontaktu se spolužáky, s nimiž si nerozumí jejich rodiče, a po několika letech mohou ztrácet vazby na vietnamštinu, kterou používají pouze v komunikaci se starší generací a vietnamskými přáteli⁴⁰.

Horší znalost vietnamštiny mají zpravidla děti, které se tu již narodily nebo zde žijí od raného dětství. Někdy umí pouze mluvit a neumí psát a číst vietnamsky. Často se ani nechtějí vietnamsky učit, přestože jsou pro ně v Sapě organizovány kurzy vietnamštiny. O změnách

³⁸ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 173

³⁹ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 158

⁴⁰ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 156-157

vyvolaných dospíváním v jiné kultuře píše Jan Černík: „*Souběžným efektem kulturní změny je například emancipace vietnamských dívek skrze školu, nebo již zmíněná ztráta mateřského jazyka. V tomto ohledu leží na některých školách nezanedbatelná míra odpovědnosti. Zajímavým momentem výzkumu bylo zachycení takřka totožné výpovědi Vietnamce žijícího v ČR a Vietnamce z Polska. Oba konzultanti použili pro vietnamské děti na základních školách stejnou metaforu, nazvali je ‚banánové děti‘ - v tom smyslu, že jsou zvenku žluté, ale uvnitř bílé.*“⁴¹

Z anket jsme vyvodily tyto výsledky: z 10 osob umí lépe vietnamsky pouze 2 studentky (17 a 19 let), které tu žijí jedna od svých 11 a druhá od 12 let. Tento fakt je způsoben jejich delší školní docházkou ve Vietnamu. Ostatní prožili delší dobu v České republice než ve Vietnamu, jedna z dívek se v ČR narodila. Lépe česky umí i dvanáctiletá studentka, která je v ČR od čtyř let. Český jazyk se naučila ve školce a u tzv. „babičky“. Vietnamci si často najímají české důchodkyně nebo ženy v domácnosti, které jim hlídají děti a zároveň je naučí českým způsobům i jazyku. Z výsledků rozhovorů s vietnamskými studenty jsme vyvodily, že znalost vietnamštiny přímo souvisí s věkem, v němž děti do České republiky přijely (pokud se zde nenarodily) a s počtem kontaktů ve vietnamské komunitě.

III.1.5. Vlast versus domov

Dále jsme se ptaly, zda studenti plánují návrat do Vietnamu. Jasně ano vyslovila jedna sedmnáctiletá dívka, která dodala: „*Vietnam je moje vlast a ve své vlasti se člověk cítí nejlíp.*“ Dva studenti nevědí, zda se chtějí vrátit do Vietnamu, dle jejich slov záleží na různých okolnostech (např. postavení a uplatnění v zaměstnání a finanční situace). Zbylí o možnosti návratu neuvažují, pouze v případě dovolené. Drtivá většina vietnamských studentů by ráda jezdila do Vietnamu na prázdniny častěji, jen jedna dvanáctiletá dívka, jež do České republiky přijela ve dvou letech a Vietnam navštívila v pěti a sedmi letech, by do Vietnamu už nejezdila.

Tři dotazovaní považují za svůj domov Vietnam, pět se jich cítí být doma v České republice. Vyskytla se však i odpověď: „*Vietnam je moje vlast a ČR je můj domov*“, již sedmnáctiletá studentka nadhodila problém chápání pojmů vlast a domov⁴² a problém

⁴¹ Černík, Jan: Vietnamští žáci na základních školách: Náčrt problémů a přístupů. In: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str.177

⁴² Dle Slovníku spisovné češtiny: se vlastní rozumí: „1. rodná země, 2. kraj, krajina, 3. místo původu“ a pojmem domov se vyjadřuje: „1. místo, kde se člověk narodí., kde je doma, 2. budova pro společné ubytování (dětský

kulturního dualismu. Z této věty a následujícího vysvětlení plyne, že se studentka cítí být Vietnamkou, chce žít ve Vietnamu, po kterém se jí dle jejích vlastních slov stýská, ale v ČR žije s rodinou a je zde vázána, ať už studiem nebo podnikáním rodičů. Vlastenectví je ve Vietnamu mnohem silnější než v České republice, kde je více méně velmi individuální, ve Vietnamu je zároveň životní hodnotou⁴³.

III.1.6. Mezigenerační konflikty ve vietnamské rodině

Vietnamská komunita v České republice supluje vietnamskou společnost, na kterou je vietnamský přistěhovalec do různé míry vázaný. Jak je pro studenty důležitá vietnamská komunita? Pro čtyři důležitá není, avšak připouští, že pro jejich rodiče má velký význam. Šest naopak shledává komunitu podstatnou. „*Je jakoby náhražka Vietnamu. S její pomocí se postupně něco dozvídám o své zemi, do které patřím...*“, „*Bez ní se cítím osaměle.*“

U Čechů, ale i u samotných Vietnamců, se objevují často názory, že vietnamská komunita je uzavřená. Jaké důsledky nese každodenní stýkání a míjení se dvou odlišných kultur pro vietnamské studenty? Na jednu stranu jsou děti a studenti ovlivňováni českou společností ve škole, často mají české přátele. Jsou ve věku, kdy citlivě vnímají kulturní rozdíly. Přejímají hodnoty z obou kultur a potlačují část svých původních zvyků a tradic. Tato skutečnost je příčinou vzniku nejen interkulturních, ale i mezigeneračních konfliktů⁴⁴. Vietnamci mají podle tradic povinnost postarat se o své rodiče a příbuzné, kteří pomoc potřebují. Odjezdem ze své rodné země však částečně tuto tradici porušují, posílají proto příbuzným alespoň část svého zisku⁴⁵. Mladí Vietnamci, kteří přicházejí do styku s českou společností většinou intenzivněji, mohou mít touhu po osamostatnění a odpoutání se. Rodiče znepokojuje, že jejich děti ztrácí vazby k Vietnamu a vietnamštinu používají méně, mluví s přízvukem a chybami a někdy neumí vietnamsky psát. Často si ani nemusí uvědomovat, nebo se s takovým vědomím velice obtížně smiřují, že jejich děti jsou českou společností ovlivňovány a vietnamské tradice a zvyky jim už nepřípadají samozřejmé a mohou proti nim dokonce protestovat. Děti mají těžké postavení, kdy si musí nejen samy určit vlastní identitu,

domov, domov důchodců)“. V Etymologickém slovníku se uvádí, že slovo vlast má podobný původ jako sloveso vládnout (z latinského *valere* – být silný a německého *walten* – vládnout), význam vlastní je zde vysvětlen jako „*původní území, ovládané*“, jehož podoba je spojena s ruským „*volost*“ (okres).

⁴³ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 113

⁴⁴ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 156-157

⁴⁵ Kolektiv autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách. Nakladatelství H&H Vyšehradská, Jinočany 2007, str. 156

ale obhájit ji i před rodiči, aniž by došlo k výrazným rozporům v rodině. Leckdy se nezajímají o vietnamskou kulturu a Česká republika se jim stává domovem. Některé získávají dokonce české občanství. V následující tabulce je zaznamenán celkový počet bývalých vietnamských občanů, kteří nabyli českého státního občanství za uplynulých 6 let⁴⁶.

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet nabytých státních občanství ČR původně vietnamskými příslušníky	76	29	46	47	62	43

III.1.7. Smíšené vztahy

S rostoucí mírou integrace cizinců do české společnosti roste i počet smíšených vztahů, tedy vztahů, v nichž mají partneři odlišný původ či náboženské vyznání. Velké procento těchto vztahů trvalo v osmdesátých letech jen velmi krátce, neboť se až po určité době projevily významné rozdíly mezi kulturami, které se ze začátku vztahu nejevily tak závažné. V současné době jsou lidé z různých kultur více schopní se přizpůsobit. Co si myslí studenti o smíšených vztazích, dokázali by si představit život po boku českého partnera? „*Mně je to jedno, je to každého věc.*“ Tak zněl nejčastější názor, vyjádřilo ho osm lidí. Dodávali však, že kvůli jazykovým a kulturním rozdílům mohou nastat potíže v rodině. Pouze jedna dívka nesouhlasila s „*míšením*“, domnívá se, že by to rodina Vietnamce nepochopila a neuznala: „*Čech + Vietnamec, dítě, který se jim narodí pak neumí vietnamsky. Rodina Vietnamce by s něčím takovým moc nesouhlasila kvůli té vietnamštině, ale myslím, že by míšeného příbuzného mezi sebe přijali. Jinak žádné výhrady, ale míšené dítě to bude mít v životě docela těžký.*“ Převážně dívky se obávají rozdílného přístupu ke vztahu, protože Češi podle jejich mínění obecně chápají partnerství nezávazněji než Vietnamci. Tento názor potvrzuje fakt, že se v České republice rozvádí mnohem více manželství než ve Vietnamu.

⁴⁶ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/42004408D3/\\$File/c04s01t.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/42004408D3/$File/c04s01t.pdf)

III.1.8. Vztah k Čechům a k České republice

Všichni dotazovaní žijí v České republice poměrně dlouhou dobu (rozmezí 6 až 15 let), a v českém prostředí se vyznají. Zajímalo nás proto, co si myslí o Čechách. Tři napsali, že jsou jiní než Vietnamci (například „*neumějí vařit rýži*“), dva odmítli dělit lidi dle národnosti. Často se opakovala adjektiva „*přátelští, milí, líní*“. Mezi negativa jedna sedmnáctiletá studentka uvedla, že Češi mají hodně uzavřený život, jiní vytýkali Čechům lhostejnost, závist a různé xenofóbní projevy. Pokud mluvíme o rasistických narážkách, mají s nimi vesměs všichni dotazovaní zkušenosti. Setkávají se s nimi hlavně na ulicích, méně často ve škole. Aby na ně přestali „*pořávat ting tang tong*“, to byla jedna z věcí, které by chtěli na Čechách změnit. Dva studenti by uvítali, kdyby se Češi zbavili představy Vietnamec = trhovec. Polovina by na soužití Vietnamců a Čechů neměnila nic.

Co se vietnamským studentům v ČR líbí? Jmenovali pojmy jako např. kultura, střídání ročních období, sněh, prázdniny, školský systém, životní úroveň, svoboda nebo historické památky. Které věci naopak v ČR postrádají? Z odpovědí lze vyčíst, že studentům nejčastěji chybí příbuzní (jmenovali babičku, dědečka, bratrance, sestřenice,...), dále se nezdálo, že by jim chybělo moře, tropické ovoce, podnebí.

III.2. Vyhodnocení anket českých studentů

Ankety jsme zadaly do 2 škol, Gymnázia Elišky Krásnohorské, kde je vyplnilo 36 studentů ve věkovém rozmezí 17 – 18 let, a SOU Ohradní, v němž nám odpovídalo 31 učňů stejného věku. Celkem jsme vyhodnotily 67 dotazníků, jež vyplnilo 30% dívek a 70% chlapců.

Otázky se týkaly obecných názorů na vietnamskou komunitu, osobních vztahů a zkušeností respondentů (např. s jazykovými dovednostmi Vietnamců). Při formulaci otázek jsme vycházely z obecně rozšířených předsudků a představ českého obyvatelstva a dále ze snahy o co nejjektivnější přístup účastníků ankety, jímž bychom docílily co nejpřesnější formulace jejich názorů (a vyhnuly se tak omezením, která by přinesl výběr odpovědí z předem předtisknutých možností). Předkládáme zde plné znění anketních otázek.

Otázky pro české studenty

Pohlaví:

Věk:

Škola:

Bydliště (čtvrť):

1. Jaký máš postoj k Vietnamcům v ČR?

2. Máš mezi Vietnamci nějaké spolužáky, kamarády? Jaký máš k nim vztah?

3. Vnímáš u svých vietnamských spolužáků jejich vietnamskou identitu? Liší se svou povahou od českých spolužáků? Pozoruješ nějaký rozdíl mezi vietnamským a českým studentem?

4. Jaký máš názor na smíšené vztahy?

5. Myslíš si, že Vietnamci umí dostatečně dobře česky?

6. Můžeš popsat typického Vietnamce žijícího v ČR?

7. Myslíš si, že Vietnamci berou Čechům práci?

8. Pociťuješ rozdíl mezi českou nebo vietnamskou prodejnou zeleniny? Jaký? (přístup, čerstvost, kvalita, cena)

9. Nakupuješ někdy oblečení ve vietnamských obchodech? Proč?

10. Setkal/a jsi se s Vietnamcem, který má jiné uplatnění než prodavač?

11. Dokázal/a bys vyjmenovat některé problémy Vietnamců, kteří žijí v ČR?

A nyní přistupme k vlastnímu hodnocení. Dvě třetiny respondentů mají vietnamského spolužáka či kamaráda, ale oproti našemu očekávání z výsledků vyplývá, že tento fakt na mínění dotazovaných nemá vliv. Mezi studenty, kteří vycházeli z bližšího osobního kontaktu s Vietnamcem, se objevovaly jak názory pozitivní, neutrální, tak i negativní. Pokud názory studentů sečteme, zjistíme, že 58% dotazovaných zaujímá k Vietnamcům neutrální postoj bez jakéhokoli náznaku xenofobie. 24% projevuje kladný vztah, naopak 6% (4 studenti) se k Vietnamcům staví negativně. Tito studenti bydlí na Jižním Městě, Chodově, v Modřanech a Písnici. Obecně můžeme předpokládat, že lidé pocházející ze čtvrti s vysokým počtem přistěhovalců k nim mají zpravidla komplikovanější vztah.

Zbývajících 10% uvedlo postoj neutrální, vzápětí však zmínili připomínky k jazykovým znalostem Vietnamců, kterým se budeme věnovat v dalších částech této práce, ke způsobu jejich podnikání a nejčastěji zazněla výhrada k počtu vietnamských občanů žijících v ČR.

Další otázka zněla, zda si studenti myslí, že Vietnamci umí dostatečně dobře česky. 48% z nich rozdělilo Vietnamce na dvě skupiny podle věku. Mladší generace podle nich ovládá jazyk velmi dobře a často srovnatelně s českými vrstevníky, ale starší generace se lépe orientuje v pasivní znalosti češtiny a aktivně dokáže použít pouze základní fráze. 22% dotazovaných se omezilo na konstatování, že Vietnamci umí česky dostatečně. 9% uvedlo, že se česky naučí, pokud chtějí a pokud je to pro ně výhodnější. Stejně procento lidí se domnívá, že jazyková znalost cizince záleží na jeho délce pobytu a činnosti. 10,5% si myslí, že dostatečně česky neumí, ale mnohdy ani nechtějí, nesnaží se nebo češtinu nepotřebují.

Komunikace v češtině je skutečně velkým problémem pro některé vietnamské obchodníky, pro něž je typická dobrá pasivní znalost českého jazyka, ale špatná aktivní znalost. Z tohoto důvodu zakládají zprostředkovatelský servis, ve kterém poskytují právní, ekonomické, překladatelské služby a stávají se na majoritní společnosti téměř nezávislí. Plnění těchto zprostředkovatelských služeb obstarávají jak malé firmy, tak i jednotlivci. Tyto faktory - jazyková bariéra, rozmanitý servis služeb a snaha o zachování tradic - jsou důvody větší uzavřenosti vietnamské komunity vůči české společnosti. Tím je vietnamská komunita specifická oproti ostatním imigrantským skupinám na území ČR.

Další položená otázka - dokáží dotazovaní vyjmenovat problémy, se kterými se musí Vietnamci žijící v ČR potýkat? Jazykovou bariéru považuje za překážku 22% z nich. Stejný počet dotazovaných jmenovalo rasovou diskriminaci a xenofobii. 10,5% se domnívá, že současné nastavení legislativy způsobuje Vietnamcům problémy. 13,5% uvedlo, že jako určitou překážku vnímají uzavřenost vietnamské komunity.

Jak si studenti představují typického Vietnamce? 36% odpovědělo, že typický Vietnamec provozuje obchod, ať už ve stánku, či v kamenném obchodě. 15% přidalo přívlastky týkající se vzhledu nebo povahy. Mezi uvedenými se objevovalo „*usměvavý, příjemný, inteligentní, učenlivý a pracovitý*“. 24% odmítlo popsat typického Vietnamce s tím, že „*nemohou paušalizovat*“. Svou odpověď zdůvodňovali tvrzením, že neexistuje žádný typický zástupce jednoho národa. 7,5% vnímá dvě typické činnosti Vietnamců: studium a obchod. 10,5% popsal typického Vietnamce dle vzhledu („*malý vzrůst, šikmé oči, černé rovné kvalitní vlasy*“).

Abychom zjistily mínění studentů ohledně nakupování ve vietnamských obchodech, zeptaly jsme se nejdříve, zda u nich nakupují oblečení. Kladné a záporné odpovědi jsou v úplné rovnováze 39% dotazovaných. Hlavním důvodem, proč studenti oblečení ve vietnamských obchodech nenakupují, je především nízká kvalita a nevyhovující styl. Studenti, kteří oblečení v těchto obchodech nakupují, uváděli jako důvod nízkou cenu. Obecně platí, že lidé s vyššími příjmy preferují nakupování v obchodních centrech. Od roku 2000 vietnamský obchod s textilem stagnuje. Příjmy z podnikání s oblečením se zmenšují, a stagnace se předpokládá nadále. Pokud si chtějí Vietnamci udržet stejnou úroveň příjmů, přeorientovávají se na prodej potravin, zeleniny nebo na provozování nehtových studií a malých kosmetických salónů, které se však začaly objevovat až v posledních dvou letech.

Další otázkou jsme zjišťovaly, zda čeští studenti upřednostňují českou nebo vietnamskou prodejnu zeleniny a z jakých důvodů. 29% dotazovaných neshledává žádný rozdíl mezi českým a vietnamským zelinářstvím. 13% oceňuje příjemnější přístup vietnamských prodavačů, 16% výhodnější cenu a 6,5% delší otevírací dobu. Českou prodejnu zeleniny preferuje 18,5% studentů, jako důvody uvedli lepší kvalitu a přístup, nepřítomnost jazykové bariéry a vlastenectví. Zbytek studentů se v dané otázce neorientuje.

Česká republika se potýká s 7% mírou nezaměstnanosti. Myslí si čeští studenti, že Vietnamci berou Čechům práci? 82% tento názor odmítá, 15% si naopak myslí, že ano. 3% nevědí. 56% dotazovaných se nikdy nesetkalo s Vietnamcem, který by měl jiné uplatnění než obchodník. 44% má opačnou zkušenost. Jmenovali zaměstnání kuchař, podnikatel a administrativní pracovník. Lze však předpokládat, že v příštím desetiletí počet Vietnamců s českou vysokou školou rapidně naroste v důsledku vysokého počtu vietnamských studentů na středních školách a přibudou zde Vietnamci, kteří budou vykonávat prestižnější povolání.

S přílivem cizinců souvisí počet smíšených vztahů. Drtivá většina (86%) zastává názor, že ve vztazích nezáleží na národnosti, pouze tři dotazovaní podotkli, že by se obávali reakce okolí a střetu kulturních hodnot. Jen jeden jasně vyjádřil negativní postoj vůči smíšeným vztahům.

Co se týče určování národní identity a rozdílů mezi českým a vietnamským studentem, 54,5% odpovědělo, že mezi nimi nevidí rozdíl, pokud tím nemyslíme odlišný vzhled. 15% jmenovalo takové rozdíly: klidnější a zodpovědnější povahu, snaživost, pracovitost, větší zájem o školní výsledky pramenící z kulturních hodnot. Stejný počet studentů vidí rozdíl pouze ve vzhledu, původu a zvycích. Zbylí studenti na otázku neodpověděli.

IV. ZÁVĚR

IV.1. Shrnutí praktické části

Praktická část je rozdělena na dvě kapitoly, Mladou vietnamskou generaci a Vyhodnocování anket českých studentů. V první podkapitole jsme rozvedly tematiku vietnamských imigrantů. V podkapitole Vietnamci na českých školách jsme se zabývaly vietnamskými žáky a studenty na českých školách a zároveň jsme vyhodnotily anketní otázky týkající se tohoto tématu. Další podkapitolu jsme věnovaly znalostem češtiny a rodného jazyka vietnamských studentů. V následující části Vlast versus domov jsme shrnuly výsledky anketních otázek: Považuješ za svůj domov Vietnam nebo ČR? Chtěl/a bys do Vietnamu jezdit častěji? V další významné podkapitole jsme se zabývaly důležitostí vietnamské komunity a mezigeneračními rozpory. Do naší práce jsme zařadily i odstavec o smíšených vztazích. Závěrem jsme umožnily studentům se vyjádřit, co se jim v České republice líbí, co jim chybí a co by změnili na soužití Vietnamců a Čechů.

V druhé kapitole praktické části jsme vyhodnotily ankety českých studentů. 58% z nich zaujímá k vietnamským občanům neutrální vztah, kladný 24% a záporný 6%. Na otázku, zda umí Vietnamci dostatečně dobře česky, je většina rozdělila do dvou skupin podle věku. Mladší (studenti) dle jejich názoru umí česky dobře, starší (střední generace) hůře. Typického Vietnamce si většina českých studentů představuje jako pilně pracujícího obchodníka. Ve smíšených vztazích se čeští studenti ukázali jako otevřenější, drtivá část se nebála kulturních odlišností.

Ankety jsme rozdávaly na gymnáziu a odborném učilišti. Oproti našemu očekávání se obsahy odpovědí příliš nelišily, rozdílné byly pouze způsobem vyjadřování.

IV.2. Diskuze

V úvodu naší práce jsme si položily základní otázky: Mají občané vietnamského původu problémy s určením národní identity? Jakou zemí jsou více ovlivňováni? Je to pro ně pozitivní nebo spíše negativní životní zkušenost? Po dokončení praktické části jsme alespoň částečně schopné na ně odpovědět.

Problémy s určením národní identity má jen určitá část mladé vietnamské generace. Jsou to ti, kteří mají více českých přátel a je jim bližší česká kultura, ale svůj původ nemohou zapřít. Jsou tak ovlivňováni oběma zeměmi. Záleží však na tom, s jakou skupinou se více stýkají. Toto tvrzení potvrzují i individuální výsledky z anket a rozhovorů s vietnamskými studenty. Osmnáctiletý student si život bez vietnamské komunity nedokáže představit, je pro něho velmi důležitá, protože supluje Vietnam. Opakem je dvanáctiletá dívka, pro niž vietnamská komunita nemá význam. Její názor potvrzuje mínění 20leté studentky: *„Starší generace by si měla uvědomit, že jejich děti, kteří v ČR vyrostly, se už dávno přizpůsobily České republice a neměli by nutit své děti k návratu k vietnamské komunitě.“*

Domníváme se ale, že vietnamští studenti vesměs hodnotí zkušenost s dvěma odlišnými kulturami pozitivně. Znalost těchto kultur je obohacuje, přináší jim nové možnosti, ale zároveň jim působí v určitém věku nebo situaci problémy.

IV.3. Prognóza vývoje

Troufáme si tvrdit, že imigrace Vietnamců do České republiky bude nadále pokračovat. Vietnam je z hlediska mezinárodní politiky České republiky prioritní zemí, do které je směřována velká část rozvojové pomoci a investic. Dá se proto předpokládat, že vietnamští občané budou do ČR přijíždět i nadále za podnikáním, ale i za studiem na vysokých školách.

Integrace „druhé generace“ do české společnosti bude mnohonásobně vyšší než integrace jejich rodičů. Je jisté, že až tato „druhá generace“ vystuduje, uplatní se určitá část

z nich v jiných oblastech než jejich většinou podnikající rodiče. Otázkou však zůstává, do jaké míry dojde k potlačení vietnamského původu a tradic. Je možné, že po případném nabytí určité výše majetku bude tato 2. generace ve Vietnamu investovat a vrátí se tam v pozdějším věku stejně, jako se má v úmyslu vrátit stávající střední generace. Neodvažujeme se však odhadnout, do jaké společnosti bude sama sebe 3. či 4. generace Vietnamců v ČR řadit.

V. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ODKAZY

Cílková, Eva, Schönerová, Petra: Náměty pro multikulturní výchovu. Praha: Portál, 2007

Kocourek, Jiří, Pechová, Eva a kol. autorů: S vietnamskými dětmi na českých školách.
Jinočany: Nakladatelství H&H Vyšehradská, 2007

Markvart, Ivo: Cizinci tu nejsou cizí!(?). Louny: Městská knihovna Louny a OS Knihovna 3.
tisíciletí, 2004

Müllerová, Petra: Stručná historie států – Vietnam. Praha: Libri, 2004

Novák, Tomáš: O předsudcích, Brno: Doplněk, 2002

Šišková, Tatjana, ed.: Výchova k toleranci. Praha: Portál, 1998

www.klubhanoi.cz

www.cizinci.cz

www.czso.cz

www.vietnam1.estranky.cz

www.services.czechtrade.cz

